

Hvem vinner Europaparlamentsvalget? – Om høyrepopulistene i Europa

Av Skjalg Stokke Hougen, rådgiver i Civita

Ved valget til Europaparlamentet i juni 2024 regner man med at maktforholdene endres i favør av den ytterliggående høyresiden. Parlamentet ligger an til å bli mer fragmentert, og det er uklart hvilken koalisjon som vil sitte med flertall etter valget. Dette kan bli en hodepine for de store moderate partigruppene. Hva står partiene vi finner i de høyrepopulistiske partigruppene i Europaparlamentet for? Og hvilken innflytelse vil de få etter valget?

Europaparlamentet (EP) er en av Den europeiske unions (EU) to lovgivende organer. Parlamentets medlemmer velges direkte av innbyggerne i EU hvert femte år. Siden det første europaparlamentsvalget i 1979 sank valgdeltakelsen i hvert eneste valg, frem til valget i 2019. På bunnivået i 2014 var det kun 42 prosent av de stemmeberettigede som stemte ved valget.¹ Deltakelsen tok seg opp igjen i 2019, og var, med en deltakelse på 50 prosent, den høyeste siden 1994.

Den lave deltakelsen ved valget til Europaparlamentet har ført til kritikk for manglende representativitet. Politiske institusjoner trenger høy oppslutning og engasjement for å ha legitimitet. Europaparlamentet er riktignok ikke det eneste lovgivende organet i EU – lover må også godkjennes

av Ministerrådet, der alle de 27 medlemslandene har hver sin stemme. Det kan minne om et to-kammersystem, som er vanlig i en rekke europeiske land.

For at lover skal bli godkjent i EU er det derfor slik at EU-befolkningens interesser skal gjenspeiles av Europaparlamentet, mens nasjonale interesser skal være representert i Ministerrådet. Disse to må derfor ses i sammenheng og ikke hver for seg.

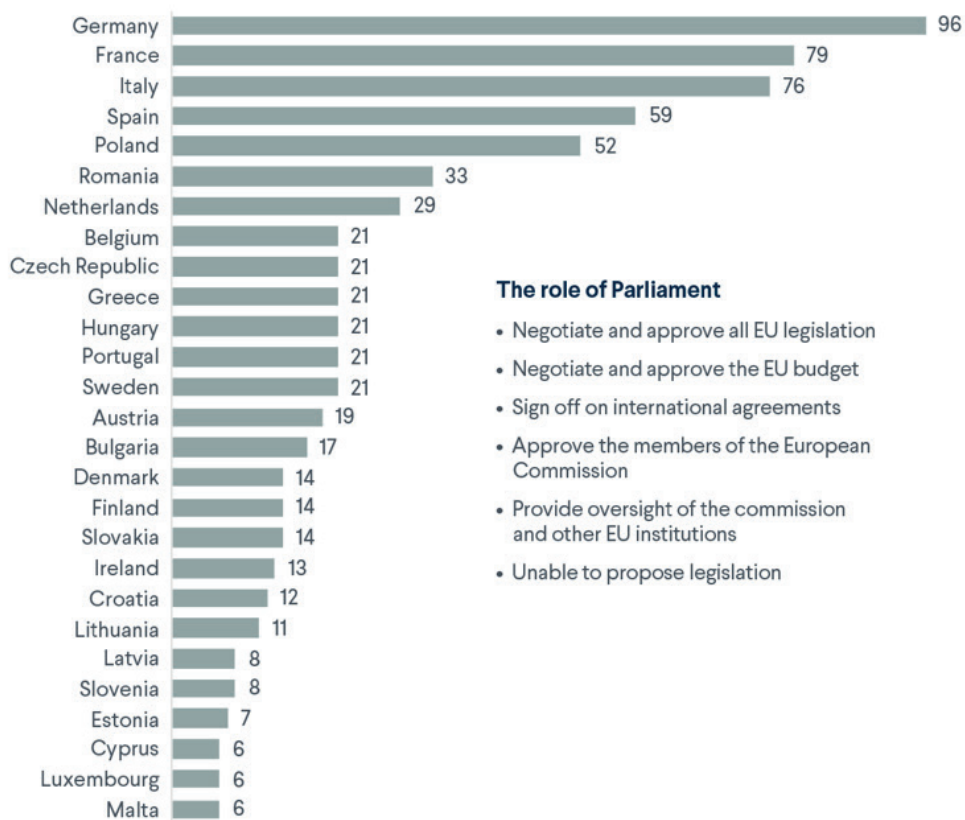
I Europaparlamentet er de folkevalgte representantene medlem av partigrupper bestående av partier med et felles ideologisk ståsted. Det finnes for eksempel en partigruppe med sosialdemokratiske partier og en partigruppe med konservative partier. Europaparlamentet ligner dermed på nasjonale parlamenter.

Antallet representanter hvert medlemsland sender, avhenger av størrelsen på landets befolkning. Et land kan minimum ha seks og maksimum 96 representanter. Bildet under viser antall folkevalgte per land (for perioden 2024 –2029 øker antallet representanter til 720), i tillegg til EPs oppgaver:

The European Parliament

Parliament is made up of 705 members, each directly elected by EU citizens every five years.

Members of Parliament by country

The role of Parliament

- Negotiate and approve all EU legislation
- Negotiate and approve the EU budget
- Sign off on international agreements
- Approve the members of the European Commission
- Provide oversight of the commission and other EU institutions
- Unable to propose legislation

Source: European Union.

COUNCIL on
FOREIGN
RELATIONS

Figur 1 Europaparlamentets oppgaver og antall representanter fordelt på medlemslandene.²

Gruppene i Europaparlamentet er, i enda større grad enn partier i de fleste nasjonale parlamenter, svært varierte og spredt utover blant annet høyre-venstre-aksen.

Det kan gjøre det utfordrende å navigere i de ulike partigruppene. I tillegg er det ikke uvanlig at partier bytter medlemskap fra en gruppe til en annen.

I perioden 2019–2024 er det syv ulike partigrupper i Europaparlamentet:

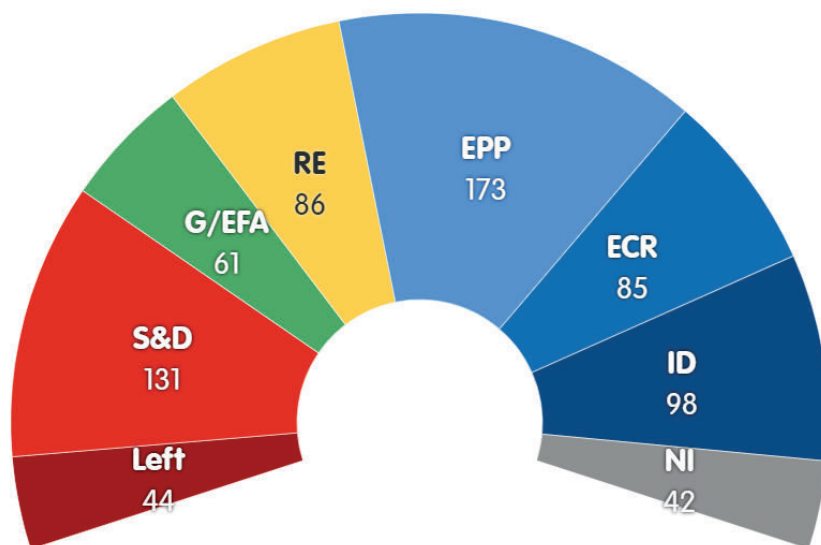
- European People's Party (EPP)
- The Progressive Alliance of Socialists and Democrats (S & D)
- Renew Europe (RE)
- Group of Greens/European Free Alliance (Greens/EFA)
- Identity and Democracy (ID)
- European Conservatives and Reformists (ECR)
- The Left

I tillegg er det en rekke partier som går under kategorien «ikke-tilknyttet».

Motstand mot selve EU-samarbeidet er ikke det eneste som har skapt utydelige skillelinjer mellom partigruppene. Partier som står ansvarlig for nedbygging og svekking av demokratiet på hjemmebane har også søkt samarbeid med hverandre, og med andre protestpartier som sitter i opposisjon. Dette har også skapt utfordringer for de store, moderate partigruppene. I 2019 ble Viktor Orbáns parti Fidesz suspendert fra partigruppen European Peoples Party (EPP), som representerer sentrum-høyre-partier. I 2021 valgte partiet å melde seg ut av partigruppen, da de lå an til å bli kastet ut.³ Så langt har ikke Fidesz blitt med i en annen gruppe, men flørter med begge gruppene som ligger til høyre for EPP.

Dette notatet vil ta for seg de to gruppene ID og ECR. Disse er forventet å gå et godt valg i møte, og vil, basert på førvalgs-analyser, være de to eneste gruppene (sammen med de ikke-tilknyttede) som får økt oppslutning fra forrige valg.⁴ ID ligger an til å bli den tredje største gruppen, og ECR kan bli den fjerde største, men maktforholdet mellom de to vil avgjøres av hvordan partigruppene ser ut etter valget, ikke sammensetningen før valget. Sammen kan de to gruppene bli større enn både EPP og S&D hver for seg, og ende med 25 prosent av de folkevalgte i Europaparlamentet, det har aldri skjedd før. Usikkerheten rundt valget er dermed knyttet til hvordan ID og ECR ser ut etter valget og hvilken innflytelse de vil få.

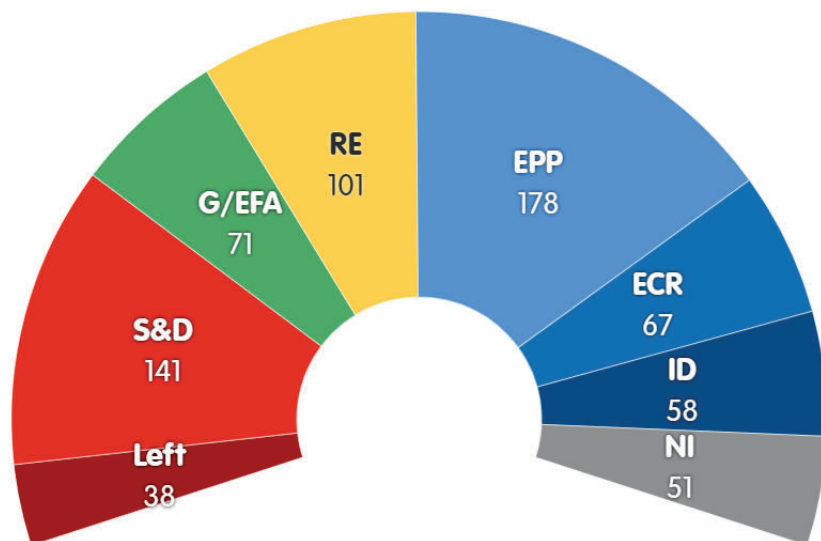
Forecast 2024 seats Current seats

■ Left ■ Progressive Alliance of Socialists and Democrats (S&D) ■ Greens/European Free Alliance (G/EFA) ■ Renew Europe (RE) ■ European People's Party (EPP) ■ European Conservatives and Reformists (ECR) ■ Identity and Democracy (ID) ■ Non-attached (NI)

ECFR · ecf.eu

Forecast 2024 seats **Current seats**

■ Left ■ Progressive Alliance of Socialists and Democrats (S&D) ■ Greens/European Free Alliance (G/EFA) ■ Renew Europe (RE) ■ European People's Party (EPP) ■ European Conservatives and Reformists (ECR) ■ Identity and Democracy (ID) ■ Non-attached (NI)

ECFR · ecf.eu

Figur 2 Nåværende seter og prognoser for hvordan setene fordeles etter valget.

Populisme og nasjonalisme

Partiene vi finner i ECR og ID, blir ofte omtalt som «nasjonalistiske», «populistiske» og beskyldes for å være «ytre høyre». Flere partier i ID-gruppen omtales også som «putinistiske», ettersom noen av dem var svært vennligsinnet mot Vladimir Putin før fullskalainvasjonen av Ukraina, og i etterkant har vært motstandere av å sende våpenhjelp til Ukraina.⁵ Notatet vil derfor komme tilbake til hva de enkelte partiene faktisk mener, men først er det nødvendig å tydeliggjøre hva vi legger i den nevnte begrepsbruken.

Det er ikke alltid helt enkelt å bli klok på hva et parti står for, om man kun forholder seg til merkelapper. Begreper som «nasjonalistisk» og «populistisk» er vanlige ord for å beskrive partier, men kan ha svært ulike betydninger. Å forstå hvilke former for populisme og nasjonalisme som kan være problematiske er avgjørende for å skille mellom ulike politiske bevegelser og partier.

Nasjonalisme har etter hvert blitt et ord med negativ klang. Frankrikes tidligere president Charles de Gaulle, som ble oppfattet som en nasjonalistisk orientert politiker, skal ha sagt at «patriotisme er når du først og fremst elsker ditt eget folk, nasjonalisme er når du først og fremst hater andre». Fullt så enkelt er det ikke, siden patriotisme og nasjonalisme i stor grad er det samme. Det avgjørende er hva man vektlegger i sin nasjonalisme.

En liberal nasjonalisme kan innebære et ønske om at nasjonale grenser skal samsvare med kulturelle fellesskap, ofte definert av et felles språk.⁶ Kulturen, tradisjonene og skikkene er da noe som minoriteter kan inviteres inn i. Dette kan kalles en inkluderende nasjonalisme, som er tolerant og tar opp i seg en viss andel mangfold.

Mange av dem som omtales som nasjonalister og nasjonalkonservative i Europa i dag, deler ikke dette synet. De forfekter heller en mer ekskluderende og etnisk nasjonalisme, der det store felles «oss», ikke kan defineres uten å ses i relasjon til «de andre». «De andre» vil både være minoriteter i samfunnet, men også det som oppfattes som «fremmede makter», som for eksempel EU. I Polen har for eksempel Lov- og Rettferdighetspartiet (PiS) beskyldt nåværende statsminister Donald Tusk for å være en «tysk agent» som ikke jobber for Polens interesser, men for utenlandske krefter. I valgkampen før valget i 2023 tok den PiS-dominerte regjeringen i bruk de offentlige tv-kanalene for å vise et kort videoklipp, tatt ut av kontekst, av at Tusk snakket tysk, for å bygge opp under narrativet om at han jobber for fremmede krefter.⁷

Denne typen nasjonalisme, som aktivt bygger opp under forestillinger om ytre krefter som vil skade nasjonen, er det grunn til å være på vakt mot. De kan føre til innskrenking av demokratiske rettigheter.

Populisme er vanskelig å definere, men omtales som regel som en «tynn» ideologi. Dette innebærer at populismen er svært tilpasningsdyktig og kan ligne på en kameleon, som har evnen til å tilpasse seg omgivelsenes farger.⁸ På samme måte kan populisme tilpasse seg et politisk klima, lokale forhold og ulike ideologier. Populisme har, til forskjell fra ideologier som liberalisme og konservatisme, ikke et grunnleggende sett med verdier og oppfatninger, eller en forestilling om hvordan verden og

menneskelig natur fungerer. I tillegg er populistiske mer opptatt av, i likhet med enkelte nasjonalister, å bygge opp under forestillingen om «oss» og «dem», som ofte er «folket» mot «eliten».

Å stille med en populistisk profil er ikke nødvendigvis noe negativt. Populisme kan innebære å ta opp i seg en mer folkelig appell, eller å løfte frem underliggende strømninger i befolkningen som ikke har blitt adressert tilstrekkelig av politikken, men ofte vil dette skvulpe over i å påta seg rollen som en som gir uttrykk for det vi kan kalle folkeviljen. Om politikerne påtar seg å representere folket, eller til og med det ekte folkets meninger og interesser, er det svært mye som kan rettferdiggjøres av makthaverne.

Det man må være på vakt mot er antidemokratisk populisme, altså når populisme ikke lenger er en retorisk strategi, eller et folkelig korrektiv, men når det brukes for å tilsløre en hensikt om å bygge ned demokratiet. Dette er gjerne en type populisme som ikke er mot valg, men som ikke støtter opp om et liberalt demokrati med sterkt rettsvern for politiske og sivile rettigheter, sterke institusjoner og maktfordeling.⁹

Det tydeligste eksempelet på dette finner vi i Ungarn. Ved valget i 2010 fikk statsminister Viktor Orbán et sterkt mandat som ga ham mulighet til å foreta grunnlovsendringer. Dette ble starten på en svekkelse av Ungarns liberale demokrati. Siden da har Orbán endret valgloven i landet, slik at den sterkt favoriserer hans parti Fidesz. Han har også uthulet de demokratiske institusjonene ved regelrett å kapre dem. Media, statlige organer, næringslivet og academia har enten blitt fylt med Orbáns egne folk, eller så har de blitt regelrett kuet.¹⁰ Orbán har selv uttalt at han ønsker et illiberal demokrati.

European Conservatives and Reformists

ECR ble grunnlagt i 2009, med det konservative partiet i Storbritannia som én av flere grunnleggere. Gruppen beskriver seg selv som «sentrum-høyre», og har et ønske om at Den europeiske union reformeres i retning av mindre europeisk integrasjon.

Blant ECRs medlemspartier kan vi blant annet finne Lov- og Rettferdighetspartiet (PiS) i Polen, svenske Sverigedemokraterna (SD), Italias statsminister Giorgia Melonis parti Fratelli d'Italia (Fdi), Sannfinnene i Finland og det ytterliggående spanske partiet VOX. Franske Nicolas Bay er også medlem av ECR. Han er medlem av partiet Reconquête!, som ledes av Eric Zemmour og er lenger til høyre enn Marine Le Pens Nasjonal samling.

ECR har 20 medlemspartier, fordelt på 17 land, og sitter med 68 representanter etter å ha fått 8,2 prosents oppslutning ved forrige EP-valg. Gruppen ledes av Ryszard Legutko og Nicola Procaccini fra henholdsvis polske PiS og italienske Fdi.

Gruppen består både av partier som kan oppfattes som moderate, slik som det tsjekkiske sentrum-høyre-partiet Občanská demokratická strana, som Tsjekkas statsminister Petr Fiala representerer, men også av partier som polske PiS, som er autoritære på hjemmebane. Gruppen kan derfor være utfordrende å navigere i, og ikke minst, gi en entydig beskrivelse av.

ECR har et eget grunddokument for perioden 2024–2029, der de skisserer hvilke prioriteringer gruppen har for perioden. Dokumentet har tittelen «Bringing common sense back», og gir en god oversikt over hva som forener de ulike partiene.

Innledningsvis skriver ECR at de motsetter seg trender som «ekstrem politisk korrekthet, miljø-ekstremisme og wokeism», og at de heller er opptatt av sakene som faktisk betyr noe i samfunnet.¹¹ Gruppen trekker frem sikkerhet og trygghet som sine viktigste prioriteringer, og legger vekt på europeiske verdier og kulturarv.

ECR stiller seg skeptisk til en form for felles europeisk forsvar, men ønsker større fokus på sikkerhet og mer investering i forsvarsindustrien. Videre tydeliggjør ECR at de støtter Ukraina med penger og våpen, og at de ønsker å få land som Georgia, Moldova og Ukraina inn i EU-samarbeidet.¹²

Programmet til ECR skiller seg, på de fleste punkter, ikke særlig mye fra politikken som føres i Europaparlamentet i dag. Men på tre punkter; innvandring, jordbruk og klima, står ECR for en ganske annen retning enn for eksempel EPP gjør.

I innvandringspolitikken ligger ECR tett opp til den strenge politikken som det konservative partiet i Storbritannia ønsker å føre, der det å kunne sende asylsøkere til tredjeland står sentralt. I klimapolitikken ønsker ECR å senke EUs ambisjonsnivå, av hensyn til både industri og jordbruk. Hva dette konkret innebærer, står det ikke skrevet noe om, men det er tydelig at gruppen ønsker mindre ambisiøse klimamål enn EU har i dag.

Partigruppen består av flere problematiske partier. Det problematiske handler stort sett om synet på demokrati og demokratiske institusjoner. EU-kritikk, som partigruppen er tuftet på, er legitimt, selv om slik kritikk av mange av disse partiene brukes som en retorisk strategi, der EU fremstilles som en «fremmed makt». Polske PiS er det tydeligste eksempelet på dette. Utover dette har gruppen et parti som spanske VOX, som støttet Donald Trump, både før og etter presidentvalget i USA i 2020, og tvitret at Joe Biden var kandidaten til «Kina, Iran og pedofile».¹³ Partiet har også gått til valg på å innskrenke homofiles rettigheter,¹⁴ og er ett av flere partier fra ECR som har deltatt på den konservative konferansen CPAC de senere årene, der blant andre Donald Trump, Tucker Carlson og Viktor Orbán har vært markante skikkelser.¹⁵ Nylig ble det kjent at Sverigedemokraterna har operert med såkalte trollfabrikker, som de har kalt det internt, i lang tid: 23 anonymt styrte kontoer i sosiale medier, som bare i 2024 hadde innhold med 27 millioner visninger.¹⁶ Disse kontoene har blant annet svertet regjeringen som SD samarbeider med, men også fremmet alt av politisk innhold som setter SD i et godt lys. De andre partiene i Sverige har reagert kraftig på dette, og oppfatter det som et brudd på demokratiske spilleregler.

Det er likevel urimelig å dra alle partiene inn under samme kam. Kjernen i gruppens vedtatte politikk er i bunn og grunn demokratisk. Dette kan riktignok endre seg etter valget, og mye hviler på om Giorgia Melonis parti, som har ført en moderat politikk etter valgseieren i Italia i 2022, bytter gruppe til EPP, samtidig som Le Pens parti går inn i ECR. Det er langt fra utenkelig.

Det viktige når man skal orientere seg i partilandskapet til høyre for EPP, er å se bredden i partiene som finnes der, og hva som knytter dem sammen. Det er først og fremst motstand mot mer europeisk integrasjon, klimatiltak og et ønske om en strengere innvandringspolitikk.

Identity and Democracy

Partigruppen ID består kun av åtte partier, fordelt på åtte ulike land. ID-gruppen ble stiftet i 2019 av en rekke utbryterpartier fra ECR. De fire partiene som grunnla partigruppen, var Danske Folkeparti, Sannfinnene, Alternative für Deutschland (AfD) og italienske Lega. Gruppen startet opp med navnet European Alliance for People and Nations, men endret raskt navn til Identity and Democracy. Marine le Pens parti Nasjonal Samling ble med i gruppen, det samme ble østerrikske Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ), belgiske Vlaams Belang (VB), tsjekkiske SPD og det konservative partiet i Estland. Senere sluttet også Geert Wilders parti PVV seg til gruppen.

Marco Zanni, som kommer fra italienske Lega, partiet som ledes av Matteo Salvini, er leder av partigruppen. For valget er det Danske Folkepartis Anders Vistisen som er spisskandidat, altså partiets førstekandidat.

Gruppen bestod altså av ni partier, frem til 2023, da Sannfinnene meldte seg ut som en følge av at de gikk inn for finsk NATO-medlemskap. Partiet meldte seg da inn i ECR igjen. Det nederlandske, konspiratoriske partiet Forum voor Democratie var også medlem av gruppen på et tidspunkt. Partiets eneste medlem av Europaparlamentet, Marcel de Graaff, forlot gruppen etter å ha blitt suspendert etter en rekke twitter/X-meldinger som hyllet Vladimir Putin. Graaff var tidligere medlem av PVV, men byttet parti fordi han mente at partiet ikke var kritiske mot Covid-vaksiner.

Figur 3 Skjermdump av Marcel de Graaffs tweet som fikk begeret til å renne over hos ID. I IDs begrunnelse for suspensjonen av de Graaff nevnte de uttalelsen fra tweeten: "Go, Putin!"¹⁷

ID skiller seg fra ECR ved at det ikke finnes noe gjennomarbeidet dokument som skisserer en tydelig politisk retning. Gruppen har også hatt interne utfordringer og uenigheter. Blant annet tyske AfD har vært svært omstridt internt: AfDs førstekandidat til EP-valget, Maximilian Krah, er under etterforskning for å ha mottatt bestillinger fra Kina og Russland. En av Krahs medarbeidere er arrestert for å ha drevet spionasje for Kina.¹⁸ Medlemmer fra Lega og Dansk Folkeparti har sagt at de ikke ønsker å samarbeide med AfD, blant annet på grunn av dette.

21. mai 2024 uttalte Nasjonal Samlings Jordan Bardella at de ikke lenger ønsker å sitte i partigruppe med AfD. Dette skjedde etter at Krah uttalte at «personer som var med i SS ikke automatisk var kriminelle.»¹⁹ Samtidig som Nasjonal Samling har forsøkt å fremstå som et legitimt parti, har AfD beveget seg stadig lengre ut på høyresiden, og oppfattes som for ekstremt.²⁰ Le Pen ønsker i stedet å lage en ny populistgruppe sammen med Meloni.²¹

Det er med andre ord et skjørt samarbeid i gruppen, der medlemspartiene fort kan drifte ut og bli for ekstreme, slik AfD er i ferd med å bli.

Likevel har gruppen noen fastsatte «prioriteringer» som ligger til grunn for samarbeidet, i tillegg til en felles erklæring fra 2022. Prioriteringene til ID består av enkle punkter, stort sett konsepter eller samfunnstrekk de ønsker å forsvare. Alle «prioriteringene» kan leses som motstand mot hele EU-prosjektet, og unionens eksistens:

- Demokrati – Gruppen ønsker at EU skal ha mindre innflytelse.
- Identitet – Gruppen ønsker å bevare nasjonale identiteter, og sier at de derfor er motstandere av masseinnvandring, og at Tyrkia skal bli medlem av EU.
- Suverenitet – Gruppen ønsker at EU skal blande seg mindre i hvilken politikk medlemslandene fører.
- Budsjett – Gruppen motsetter seg et eget eurosone-budsjett og direkte skatter til EU.
- Grensekontroll – Gruppen ønsker strengere kontroll av EUs grenser.²²

I erklæringen til ID fra 2022, som er gitt navnet Antwerp-erklæringen, kan vi se hva partigruppens overordnede syn er. Det første som trekkes frem, er årsaken til at fokuset på suverenitet er så sterkt. Ifølge gruppen er EU et forsøk på å erstatte nasjonalstatene i unionen, til fordel for en stor europeisk stat. Vi kan også lese at koronakrisen og krigen i Ukraina brukes som påskudd for å akselerere denne utviklingen.²³

Erklæringen kritiserer også EU for at medlemslandene angivelig får innskrenket sine rettigheter. Gruppen mener at EU driver med «krigføring» mot medlemsland, blant annet ved å tilbakeholde EU-midler til land som bygger ned demokratiet eller underminerer egne rettsstater. ID skriver også at EU er i utakt med flertallet i befolkningen når det gjelder innvandring, og at politikken som føres, er ekstremistisk.²⁴ Videre tar gruppen avstand fra Russlands krigføring i Ukraina, og skriver at Ukraina har rett til sin suverenitet, men at krigen brukes politisk av EU for å sentralisere unionen ytterligere, blant annet ved å forsøke å skape en europeisk hær.

Erklæringen avsluttes med IDs grunnsyn om at selve EU-samarbeidet, i dets nåværende form, utgjør en trussel mot den europeiske sivilisasjonen:

“the European Union and its current strategy are the antithesis of Europe as a continent and as an historical unit of civilisation that is complementary to the national identity of the various peoples.»

Det som forener partiene vi finner i ID-gruppen er hovedsakelig motstand mot brorparten av det EU-samarbeidet omfatter, elitetstand og innvandringsmotstand. Partiene er også, i sine respektive nasjoner, de som er minst villige til å gi våpenhjelp til Ukraina, og et fåtall av partiene var i forkant av krigen i Ukraina svært vennligsinnet mot Russland og Putin. Marine Le Pen har tidligere uttalt at Putin er «forsvareren av europeiske verdier», og avvist at Krym-halvøyen noen sinne har vært ukrainsk.²⁵ Matteo Salvini og hans parti Lega har tidligere undertegnet samarbeidsavtaler med Putin, og figurert i t-skjorter med bilde av den russiske diktatoren.²⁶

Figur 4 Matteo Salvini poserer med Putin t-skjorten han ofte brukte i Europaparlamentet før invasjonen av Ukraina i 2022.

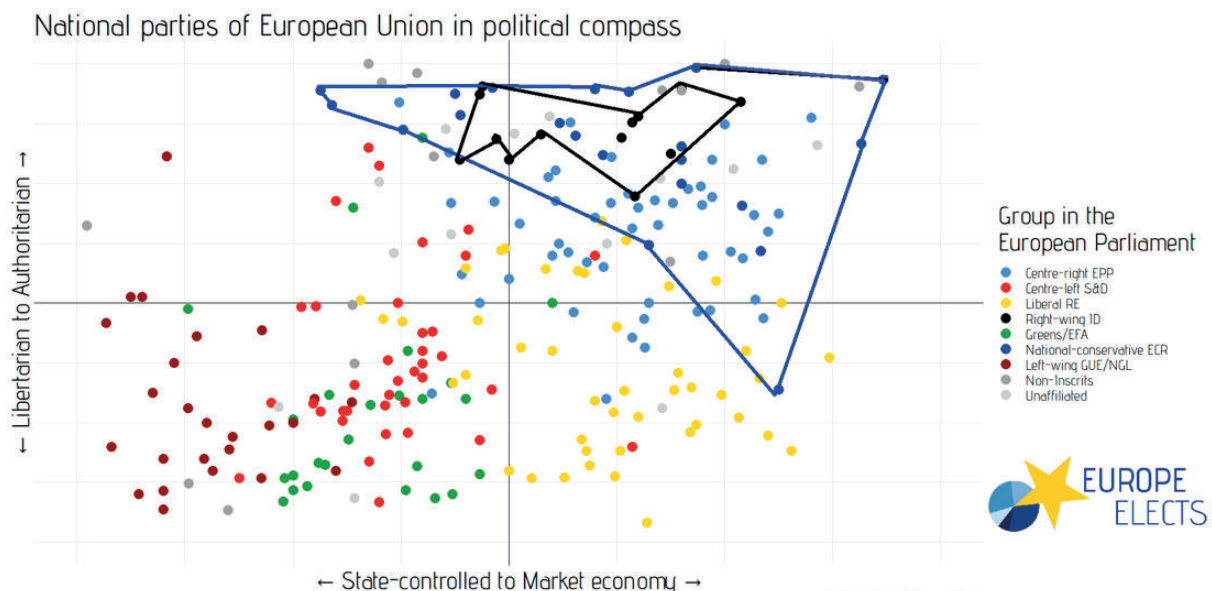
Viktor Orbán's Fidesz er senest i 2024 invitert til å være med i partigruppen. Orbán står for en reel nedbygging av en rekke demokratiske institusjoner på hjemmebane.²⁷ At ID ikke har noen betenkeligheter med å ha Fidesz som medlem av gruppen, viser hvilket syn enkelte av medlemmene har på demokratiske institusjoner, men det er også et opportunistisk grep for å få flere mandater i Europaparlamentet.

ID og ECR – allierte eller konkurrenter?

Det finnes helt klart en tydelig overlapp mellom de to gruppene rent politisk, og, ikke minst, retorisk. ECR fanger opp et bredere segment av partier, ettersom de har flere medlemmer og fordi ID har vært en utbrytergruppe for en viss type partier.

Gruppene er naturlige allierte i spørsmål om migrasjon, klima og europeisk integrasjon. Likevel er både Putin og Orbán to massive elefanter i rommet, og ulikhetene i synet på hvordan man skal forholde seg til dem, kan være barrierer mot at partiene får til et konstruktivt samarbeid.

Bildet under viser hvordan partiene i EU plasserer seg langs to dimensjoner. Den vertikale dimensjonen er økonomisk. Denne har en høyreside som representerer et ønske om fri markedsøkonomi, og en venstreside som representerer ønsket om sterk statlig styring i økonomien. Den horisontale dimensjonen er GAL-TAN-aksen (GAL – Green, alternative, libertarian. TAN – Traditional, authoritarian, nationalistic). Denne aksene plasserer partier etter deres syn på demokratiske friheter og rettigheter. Enden av skalaen, som heter «Libertarian», favoriserer utvidede personlige friheter, som fri adgang til abort, aktiv dødshjelp, homofiles rettigheter og større demokratisk deltakelse. Den motsatte enden, «Authoritarian», avviser disse ideene og vektlegger heller lov og orden, tradisjonelle verdier og stabilitet (Bakker, 2012). Partier oppe og til venstre vil dermed ønske en autoritær stat med planøkonomi. Et parti helt nederst og til høyre vil favorisere fullstendig «frislipp», både i form av individuelle rettigheter og økonomisk system. Partiene som er med i ECR er markert innenfor den mørkeblå streken, mens partiene innenfor den svarte streken befinner seg i ID:

Plasseringene på dette bildet er basert på Chapel Hill Expert Survey fra 2019.²⁸ Av bildet kan man se at det er et tydelig overlapp mellom de to gruppene. Etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina i 2022 vil riktignok mye av overlappet ha endret seg på flere områder, ettersom synet på Putin og Russland er såpass splittende, og ikke minst uforutsigbart, hos noen partier. Det har altså skjedd endringer på dette kartet, men de grunnleggende politiske oppfatningene ligger fortsatt til grunn.

At partigruppene er såpass like, og tar opp det samme rommet i det politiske landskapet, gjør det derfor vanskelig å skille dem. Det er også krevende å skille demokratiske fra autoritære populistere.

Hvor setter den moderate høyresiden grensestolpene? Det er et åpent spørsmål som europaparlamentsvalget vil gi noen svar på. Så langt har leder av Europakommisjonen, Ursula von der Leyen (EPP), sagt at det er aktuelt å samarbeide mer med ECR etter valget, en uttalelse som ikke ble godt mottatt overalt. Lederne for partigruppene S&D, Renew Europe, The Left og Greens/EFT har skrevet en erklæring der de avviser samarbeid med det de omtaler som «ytre høyre».²⁹ Å avskjære både ECR og ID vil bety at godt over en femtedel av velgerne ikke får innflytelse.

Avslutning

Den nylig inngåtte regjeringsavtalen i Nederland, men også den eksisterende i Sverige, kan gi oss et frempek på hvordan den neste perioden i Europaparlamentet vil se ut, gitt at partiene i ECR og ID gjør så gode valg som prognosene viser. Den nye nederlandske regjeringsavtalen har gitt gjennomslag til Geert Wilders og hans parti VVD, som var valgvinners. Avtalen består hovedsakelig av en kraftig omlegging av nederlandsk politikk på områder som klima og migrasjon. Avtalen slår også fast følgende: «Politisk og militært samarbeid med NATO er avgjørende for vår internasjonale sikkerhet. Nederland er fortsatt en konstruktiv partner i EU (...) Nederland skal fortsette å støtte Ukraina politisk, militært, økonomisk og moralsk mot den russiske aggresjonen. Nederland skal fortsette å bidra til å øke NATOs kapasitet.»³⁰

Det viser at ytterliggående partier på høyresiden ikke automatisk støtter Putin. Det gjenspeiler også formuleringene vi finner i ECRs program, til tross for at Wilders parti er medlem av ID. Hvordan samarbeidet i Nederland utvikler seg burde følges nøye. I Sverige har samarbeidet mellom den moderate høyresiden og Sverigedemokratene vært langt fra knirkefritt, selv om det har gått langt bedre enn hva eksperter og andre fryktet.

Økt innflytelse til partiene til høyre for EPP etter valget vil mest sannsynlig gi justeringer innen klima- og innvandringspolitikken. Det store spørsmålet er derfor om (1) sentrum-høyre tar til seg populistenes syn på klima og innvandring, eller (2) høyrepopulistene tar til seg sentrum-høyres syn på andre områder, ikke minst respekten for demokratiske spilleregler og institusjoner.

Vil populistene bli mer moderate dersom de får makt og innflytelse? I første omgang må vi vente og se om de får innflytelse, men hvordan populistgruppene bruker den økte oppslutningen de neste fem årene, gjør dette til et skjebnevalg for det europeiske samholdet.

Civita er en liberal tankesmie, som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Den enkeltes publikasjonsforfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemeldinger, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på skjalg@civita.no eller civita@civita.no

Noter

- 1 McEvoy, Olan. (2024). Voter turnout in European parliament elections in the European Union (EU) from 1979 to 2019. Statista. <https://www.statista.com/statistics/300427/eu-parliament-turnout-for-the-european-elections/>
- 2 Council of foreign relations. (2024). How does the European union work? <https://www.cfr.org/backgrounder/how-does-european-union-work>
- 3 Brzowzki, Alexandra & Maksimov, Vlad. (3. mars 2021). Orbáns Fidesz group leaves EPP before being kicked out. Euractiv. <https://www.euractiv.com/section/future-eu/news/orban-fidesz-leaves-epp-group-before-being-kicked-out/>
- 4 Cunningham, Dennison & Hix. (23. januar) A sharp right turn: A forecast for the 2024 European Parliament elections. ECFR.eu. <https://ecfr.eu/publication/a-sharp-right-turn-a-forecast-for-the-2024-european-parliament-elections/#coalition-patterns>
- 5 O'Neil, Molly. (30. januar 2024). Rightward, populist drift I EU elections signals big Ukraine shift. Responsible statecraft. <https://responsiblestatecraft.org/european-aid-to-ukraine/>
- 6 Fukuyama, Francis. (2019). Identity: Contemporary identity politics and the struggle for recognition. Profile books.
- 7 Holm-Hansen, Jørn. (2024). Hva skjer i Polen?. Liberal halvtime. Civita. <https://civita.no/podcast/hva-skjer-i-polen/>
- 8 Karlsson, Nils. (2024). Reviving classical liberalism against populism. Palgrave Macmillan. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-49074-3>
- 9 Karlsson, Nils. (2024). Reviving classical liberalism against populism. Palgrave Macmillan. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-49074-3>
- 10 Hougen, Skjalg Stokke. (2022) Ingen grunn til begeistring i Ungarn. Minerva. <https://www.minerva.no/demokrati-ungarn-valg/ingen-grunn-til-begeistring-i-ungarn/403545?fbclid=IwAR3eyJagtCJcqiGm2ZmHKkXgdM1YXmOdPdYeA8yIG8UIN2FfWZKJ411jobs>
- 11 https://ecrgroup.eu/files/EN_ECR-Priorities_2024-2029.pdf
- 12 ECR. https://ecrgroup.eu/files/EN_ECR-Priorities_2024-2029.pdf
- 13 [https://en.wikipedia.org/wiki/Vox_\(political_party\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Vox_(political_party))
- 14 <https://www.reuters.com/article/idUSKBN20126L/>
- 15 <https://edition.cnn.com/2024/05/01/politics/gop-conservatives-hungary-cpac-orban-invs/index.html>
- 16 SVT Agenda. <https://www.svtplay.se/video/8qPpgYy/agenda/son-19-maj-21-15?position=55&id=8qPpgYy>
- 17 <https://vatniksoup.com/en/soups/137/>
- 18 Rossavik, Frank. (16. mai 2024). Mektig mann på tysk ytre høyre dømt for å ha lekt med nazi-slagord. Aftenposten.
- 19 Massol, Nicolas. (21. mai 2024). https://www.liberation.fr/politique/elections/le-rn-rompt-avec-ses-allies-allemands-de-lafd-apres-des-declarations-sur-les-ss-20240521_LSL3Q6EW-Y5FQTCT66JKDRFWAJE/

- 20 Abboud & Chazan. (3. mai 2024). Marine Le Pen grows wary of “crazy” german far right. Financial Times. <https://www.ft.com/content/69225eb2-4fa2-448d-bc62-a4d7a7eccfee>
- 21 Politico: <https://www.politico.eu/article/marine-le-pen-giorgia-meloni-italy-france-eu-election-far-right-block-european-parliament/>
- 22 Identity and democracy. (2023). Priorities. Identity and Democracy group. <https://www.idgroup.eu/priorities>
- 23 Identity and Democracy. (2022). Declaration of Antwerp (23 June 2022). Identity and Democracy group. <https://id-party.eu/program>
- 24 Identity and Democracy. (2022). Declaration of Antwerp (23 June 2022). Identity and Democracy group. <https://id-party.eu/program>
- 25 Hougen, Skjalg Stokke. (24. april 2022). Truer den frie verden. Civita. <https://civita.no/menneskerettigheter-og-demokrati/demokrati/populisme/truer-den-frie-verden/>
- 26 Seddon & Politi. (6. mars 2017) Putins party signs deal with Italy’s far right Lega Nord. Financial Times. <https://www.ft.com/content/0d33d22c-0280-11e7-ace0-1ce02ef0def9>
- 27 Mayr & Puhl. (9. desember 2021). The one man state: Viktor Orbán and the fall of democracy. Spiegel. <https://www.spiegel.de/international/europe/the-one-man-state-viktor-orban-and-the-fall-of-democracy-in-hungary-a-2608657d-9f6b-4017-90a3-6e1b061f06c4>
- 28 Jolly, Seth, Ryan Bakker, Liesbet Hooghe, Gary Marks, Jonathan Polk, Jan Rovny, Marco Steenbergen, and Milada Anna Vachudova. Forthcoming. “Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999-2019.” Electoral Studies. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.102420>
- 29 Bruhn, Malte. (22. mai 2024). Henrik Dahl vil inddrage det yderste højre i EU’s beslutninger: “Hvis vi er enige, så er vi enige”. Altinget.dk. <https://www.alinget.dk/artikel/henrik-dahl-vil-inddrage-det-yderste-hoejre-i-eus-beslutninger-hvis-vi-er-enige-saa-er-vi-enige>
- 30 Ibsen, Alexander Zlatanov. (21. mai 2024). Geert Wilders’ politiske gjennomslag kan få konsekvenser for Europa. Minerva. <https://www.minerva.no/geert-wilders-politiske-gjennomslag-kan-fa-konsekvenser-i-hele-europa/448535>